

ACC. N:R M. 15692:1-69.

Landskap: *Västergötland* Upptecknare: *kyrkovaktm. Axel Johansson, Hvid*
Härad: *Kind* Berättare: *olika personer; se uppt. bladens*
Socken: *Ö. Frölunda* Berättarens yrke: *baksida!*
Uppteckningsår: *1962* Född år ..... i .....

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Lokal- och personhistoria. s. 1-69.

LUF 117

9/2-62

Skriv endast på denna sida.

LOKAL OCH PERSONHISTORIA. L U F II7.Naturföreteelser.

Här inom Ö.Frölunda finnes det ganska gott om kullar och berg. Det går en bergskedja på varje sida om älvdalen, och vissa platser av denna bergskedja, i regel vissa förhöjningar, har sina särskilda namn. I några fall har dessa berg fått sina namn efter särskilda bevisade händelser, men också efter gamla berättelser, sägner och legender.

Tjuvaberget.

Tjuvaberget är beläget på ~~N:R~~ västersidan om älvdalen, där denna bergskedja gör ett uppehåll mot kyrkbyn. Det är också beläget på berättaren Per johanssons förutvarande gård, han har nu sedan några år tillbaka överlåtit den till två av sina söner. Detta berg eller rättare uttryckt, en viss plats av denna bergskedja, har alltid så länge någon kan minnas, benämnts för tjuvaberget. Ingen vet dock varför, som det har fått detta namn. En viss formation i berget torde ha gett upphovet till namnet. Det finnes ej några

Luf II7

verkliga berättelser och inga legender, som har gett upphov till namnet. Formationen i berget är kilformig, som en upp och nedvänd kil, alltså den smala delen är upptill. Gången är en 5-7 meter in i berget, det finns dock ingen särskild grotta därinne, som kunde ge tillfälle till anledning för en tjuv att bo uti. Namnet torde ha uppkommit av att någon tyckt att det varit en lämplig gömplats för en tjuv. Gången är nästan täckt upptill, så därifrån har han varit ganska skyddad, och genom barrikader i gången har han kunnat skydda sig för besökare.

Rackarekullen

Rackarekullen, eller som det på ortsspråket i äldre tid uttalades "Rackarekollen" benämnes en viss av ^{plats} bergskädjan på öster sida om älvdalen. Rackarekullen är belägen å gården Skönabäcks ägor. Den har fått sitt namn efter en verkligt inträffad händelse. En dräng på en intill liggande gård, som heter Lerbäcksbyn, hängde sig där. Här på orten var det ganska så vanligt i äldre tid, att ~~ix~~ nästan alla personer hade öknamn (smeknamn). Denna dräng kallades för "rackarn". Sedan han i ett träd hade hängt sig på en hög plats

å nämnda bergskedja, kallades den för Rackarekullen. Detta hörde jag omtalas som barn, men har nu frågat min moder och några andra äldre personer, och de har samtliga berättat detsamma. Den ene av dessa mina sagesmän berättade också, att trädkorna, som drängen hade på sig hade han ställt bredvid varandra, och de fick stå kvar till de ruttnade, det fanns ingen som ville taga vara på desamma.

Innan jag upptecknar mera måste jag också ange att jag till denna frågelista, har använt mig av så många berättare och sagesmän, att det är svårt för mig att ange alla dessa. Det finns ej heller plats att ange mer än en berättare å varje anteckningsblad. Det händer också att halva bladet gäller den berättare, som angivets, den andra halvan, har någon annan person berättat. Jag har ringt till en massa personer här i socknen, sådana som jag har haft kännedom om, ^{att} det funnits fornminnen på deras ägor. Om vissa sägner och berättelser har jag också villat höra mer än en person berätta om. Det är nämligen så med de gamla sägnerna, även verklighetsberättelserna, att de genom årens lopp har fått olika versioner. Som berättare anger jag de, som jag anser vara själva huvudberättarna, och sedan

avsluta dennes uppgifter, även om bladet ej är fullskrivet.

Kongaberget.

Kongaberget, så benämnes ett berg, som finns å Mölneby gårds skogsområde, på gränsen intill gården Tegelvik. En nu sedan en 7-8 år tillbaka bortgången torpare, som bodde ej så långt från detta berg har till min sagesman berättat följande om detta berg. Denna min sagesman är född på ett torp, som ligger ännu närmare detta berg. Jag vill dock ange, att jag ej har hört någon mera av de gamla än denne torpare, berätta om namnuppkomsten till detta berg. Denne torpare var också känd för att kunna framställa ganska så fantasifulla skildringar av både det ena och det andra slaget.

Enligt denna torpare vars namn var Johan Salomonsson, skulle Kongaberget ha fått sitt namn av att en konung under ofreds tid, hade gömt sig där. Detta berg, vid vars fot, finnes en massa av lösa stenar, är längre upp där berget är fast, ett klippblock lutat mot berget. Man kan alltså gå in under detta klippblock från två sidor. Under detta klippblock finnes en sten, formad ungefär, som en soffa. Vid dagsljus är det ungefär halvskymning under blocket.

E. Fjellander m.

Enligt nämnda torparens legend om Kongaberget, var det spunnet en tjock spindelväv vid sidan om blocket, som alltså skulle att det fanns någon därinne. Detta berg har i något mera äldre tid varit föremål för besök från allmänhetens sida. Det var dock mest innan tiden var fult så flychtig och jäktig, som nu. Enligt min berättelse förekommer det dock ännu att platsen besökes för små kaffeutflykter och dyligt.

Berättaren Bror Karlsson, som också är född på ett torpställe under Mölneby, berättar följande om Kongaberget. Han hade inget hört berättas om vad berget fått sitt namn av. Första gången han hade varit där, var han med sin far och en äldre broder. Hans far hade berättat om berget och lovat berättaren och hans bror att gå med dit. Bland annat berättade fadern om att det skulle finnas vin där, ja detta var han ganska säker om att det skulle göra. När de kom dit och sökte där, så fann de också en flaska. Berättaren tror att den då hade legat där ganska så länge, den var mycket nedväxt i mossa. Vid min fråga till berättaren, hur han trodde att vinflaskan kommit dit eller hur hans fader kunde vara så säker om att det skulle finnas vin där, sade han att han var så ung, så han nätt och jämt kunde följa sin fader och äldre broder dit, och vad de hade talat om i samband med detta hade han inget minne av.

Min egen tro om detta är, att någon eller några från Mölneby-gård, som på denna tid var en stor herrskapsgård, som också hade mycket främmande besök på gården, varit och besökt platsen, och glömt vinflaskan där. Berättaren omtalar också att ett skogsrå, som här på orten benämndes för Humlafria, skulle ha sitt tillhåll i Kongaberget. Närmast intill berget befintliga tortställe heter Humlåsen.

Skansaberget.

Skansaberget torde med säkerhet ha fått sitt namn av att det under ofredsåren med danskarna varit en förskansning mot deras framryckning här i ätradalen. Därom vittnar ganska mycket om fornminnen, som finnes uppe på berget. Till detta skall jag återkomma, i mina uppteckningar ^{om} fornminnena. Inom Ö. Frölunda socken finnes det för övrigt massor av namngivna berg och kullar. Men utöver de, som jag nu nämnt och upptecknat om, torde det enligt de förfrågningar jag gjort, i huvudsak till markägarna, ej finnas några historiska eller andra händelser, förknippade med deras namngivning. Själv tror jag dock att det finnes mycket mera av dessa namn på berg och kullar, som är förknippat med förhistoriska händelser av skilda slag. I så fall torde det vara så längen sedan, att det bland den nu levande generationen, har förfallit i glömska. Strax intill Mølneby-gård finns det t, e, x, ett berg, som sedan gammalt kallas för Boråsberget. Jag har ej kunnat få någon uppgift om varför det kallas så, men jag tror med säkerhet att det måste finnas någon särskild anledning till detta. Det är dock 5,5 mil härifrån och till staden Borås. Därav torde ~~ej~~ denna stads namn, ej vara

orsaken till namngivningen åt ett berg här på orten.

Galgberget.

Anledningen till uppkomsten av namnet på detta berg, behöver väl ej att närmare angivas. Galgberget, socknens gamla avrättningsplats finnes å gården Stommens ägor, några hundra meter sydväst om kyrkan. Stenarna, som galgen varit fäst med vid jorden, finnas ännu kvar på platsen. Några begångna brott, som kan förknippas med bergkullar, stenar, källor eller sjöar, som givet dessa namn eller för övrigt givet anledning till bevarade berättelser, verkliga sådana eller legender, har jag ej hört något berättas om.. Jag har ej heller hört några sägner berättas om hur åsarna, kullarna eller särskilt stenig mark uppstått.

Sjöar finnes det ej så många inom Ö. Frölunda, som i en del av grannsocknarna. Det finnes dock rätt så många, fast de flesta är mindre sådana. Under tidernas lopp har det givetvis hänt en hel del av drunkningsolycker å dessa sjöar och gölar. Men blott i ett fall har jag lyckats genom mina forskningar få reda på, att en drunkningsolycka givet namnet åt en liten sjö, en s, k, göl.

Jag ser nu i mina anteckningar att jag får göra en ändring av vad jag upptecknade å förra bladet, angående att inga brott skulle vara begångna ~~ix~~ i någon av bygdens naturföreteelser. I en liten sjö, som i dagligt tal kallas för "Kräckebo gölen" det är en liten sådan i en mosse, omtalar berättaren Per Johansson att där hade dränkts ett litet barn. Efter detta hade denna sjö kallats för "mordaresjön" eller mordare gölen. Detta är dock en händelse, om den nu är sann eller en legend, som varit mycket lite omtalad i bygden. Jag har alldrig hört den omtalas förrän Per Johansson nu berättade om det. Jag har alldrig heller hört gölen benämnas med detta förrän nu. Det är Per Johanssons fader, som berättat om detta för honom, och han var född och uppväxt på en granngård till Kräckebo.

Ålingåsjön

Om denna sjö, som är belägen å gården Ellebäckstorps skogsmarker berättas det att ett skogsrå "Ålingåsafrun" skulle haft sin boplats där, och i det intill sjön befintliga berget "Ålingåsaberget". Ålingåsa sjön är också en liten sjö, dock ej kallad göl. Denna sjö ligger långt in i skogen, och berget, som går alldeles vid den ena sidan om den är högt. I äldre tid när skogen var ganska örörd där

var detta en särskilt mörk plats. Vattnet i sjön var också svart och mörkt. Många tycker också att sjön är märkvärdig på det sätt, att det rinner två bäckar ifrån den, men ingen till. Älingåsasjön var också i gången tid mycket omtalad för sin rikedom på en slags småfisk "skinnälingar". Denna fisk finnes i nästan varje sjö och bäck här på orten, men i älingåsasjön var det särskilt gott om den. Skinnälingarna i denna sjö var av en särskild sort, de var större, betydligt större, och mörkare till färgen. De skulle vara särskilt bra att använda som angel, vid krokfiske av gädda.

Vid Kongabergets närhet finnes en göl, som kallas för "kongagölen". Den kallas också för "Pellagölen" i min barndom brukade vi småpojkar under vintertiden att gå dit för att åka skridsko, det blev fortare is där än på en intilligande sjö, vi kallade den då för Pella-byggegölen. Det närmast intill gölen befintliga torpet hade namnet Pellabygget, vi gav gölen namn därefter. Om denna göl berättas det, det skall alltså vara en verklig berättelse. En dräng från en gård, som då hette Borsgården-senare tillhörig Mølneby-körde med ett par oxar förspända ett timmerlass, genom isen på denna göl. De fick aldrig upp vare sig körsvennen eller oxarna. Denna göl är ett formligt dyhål, omgiven av s, kk gungfly. Om marken ej är kälfrusen är det nästan omöjligt att gå intill vattnet. Bottnen i gölen består också av dy. Drängen som drunknade där hette Pelle, och efter denna olyckshändelse fick Kongagölen namnet "Pellagölen".

Något särskilt mera om naturföreteelser har jag ej att anteckna jag tror dock att mycket liknande det, som jag nu har antecknat, har glömts bort av den nuvarande äldre generationen. I vissa fall är det också svårt att träffa på de rätta berättarna.

Fornminnen.

Fornminnen finns det ganska så mycket av här i Ö.Frölunda. De flesta av dessa är minnen av olika slag från krigen med Danmark. För en 50-100 år tillbaka, torde det med säkerhet ha funnits mycket mera. Särskilt gravrösen torde ha funnits många fler än vad det nu gör. Dalen utmed ån ätran inom Ö.Frölunda är ungefär en mil lång. Vid röjningar och odlingar av jorden där, torde många, särskilt gravrösen ha undanröjts. En del av de nu befintliga fornminnena har jag sett och hört omtalas sedan jag var barn. En del av dem har jag nu ånyo besökt, och dem jag ej besökt har jag XXXX ringt till markägarna för att få närmare upplysningar om desamma. Några särskilda sägner om dem, som skall vara begravda där, har jag ^{ej} mer än i ett fall hört berättas om.

På gården Ellebäckstorts skogsmark, strax norr om ett till gården hörande torp, som heter Ulvshed, och ett 100 tal meter från länsväg 107, och några 100 meter från ån ätran, finns en upprest sten. Denna sten har jag sett förut, en gång för längesedan-de flesta frölundabor torde ha sett på denna sten-men jag har också varit där i dag. Om denna sten berättas det att en dansk kung "Kung-Ulf"

Skulle ha stupat i en strid där, och stenen blivit rest, som ett minne över honom. Stenen är 2 meter hög och 1,20 som bredast. Det finns ingen inskription å densamma, så den får väl hänföras till en vanlig bautasten. Säggen om att kung Ulf har stupat och blivit begravd å denna plats, är gammal och allmänt känd här på orten. När det strax intill liggande torpet Ulvshed blivit till, fick det också namn efter denna sägen. Om denna sten "minnessten" berättas det två sägner, de skiljer sig ej mycket från varandra, jag upptecknar dock båda, båda är dock från samma tidpunkt och samma händelse. Berättelserna anger ej någon bestämd tidpunkt eller hur många år efter det kung Ulf stupat och blivit begravd, som denna händelse inträffat. Det var en söndag strax före gudstjänstens början i Ö. Frölunda kyrka, som det kom några danskar och ridande till kyrkan-^{hade} de väl troligen ej så långt dit, platsen för kung Ulfs sten är blott 2 mil från den nuvarande hallandsgränsen- och de gjorde vissa förfrågningar efter hans begravningsplats. De hade också gjort vissa antydningar om vad det var, som de sökte. Av de tillfrågade fick de den upplysningen att de skulle bliva anvisade denna plats efter gudstjänstens slut, de tillfrågade skulle först bevista

gudstjänsten. En dräng från gården Ellebäckstorp, som stått och lyssnat på samtalet, och som också visste var platsen var, gick sedan de andra gått in i kyrkan till platsen och påbörjade en uppgravning ~~en~~ av densamma. När danskarna och deras vägvisare kom dit såg de att där var ganska nygravet, och de fann ingenting av värdeföremål. Säggen om detta förtäljer dock att det skulle vara de danska riksregalierna, som var nedgravda där, och dessa hade drängen funnit och desamma var av guld. Drängen blev alldrig miss-tänkt för att det skulle vara han som tagit dem. Efter en tid så slutade han sin anställning och föregav då att han skulle till Danmark. Var Danmarks gräns skulle vara då förtäljer ej heller säggen. Efter några år kom han dock tillbaka, köpte och betalade kontant en gård i Mårdaklev, som heter Klev. Den andra versionen av säggen är exakt lik den som jag nu har upptecknat. Skillnaden är blott den, att den anger, att det var de dåvarande ägarna till gården Klev, som ~~KlaxXXXXXXKXXKXXXX~~ följt efter danskarna hit till Frölunda och stått på kyrkbacken och lyssnat till deras ärende och förekommit dem med att finna värdeföremålen. Min sagesman berättar också att det skulle vara samma släkt, som

i många generationer ägde Klev, och när deras välstånd kom på tal, de var nämligen välbergade, sades det av folket här i orten, att det är väl ej så märkvärdigt, en sådan skatt, som de en gång hade funnit.

Om de övriga fornminnena inom Ö. Frölunda berättas det ingenting om några vissa personers anknytning till desamma eller om deras egentliga tillkomst. Bortsett ifrån de domarringar, som finnas - de har ju kunnat tillkommit i fredstid - torde alla de andra vara minnen från de dansk-svenska fejderna.

Kinnahus fästning.

Denna fästning är det största fornminnet här på orten, sedan det rådde ofredstider. Den är belägen å Mølneby gårds inägor, ungefär en 400 meter $\times$ sydväst från gården² byggnader. Hur gammalt detta befästningsverk är, tror jag ej att någon riktigt har kunnat fastställa. Det torde dock vara ganska gammalt. Det torde också ha byggts för att blott möta angriparna, som kom i älvdalen. Det torde alltså vara så gammalt, som innan det fanns någon nämnvärt framkomlig väg.

Fästningen är nämligen så belägen, att den knappast har kunnat varit något värn om angriparna kommit där, som nu vägen går fram. Någon sträckning av landsvägen på västersidan om ån, än den nuvarande har jag aldrig hört omtalas här. Troligt är dock att det varit en liten stig, en klövjestig eller dylikt, där landsvägen nu går fram, ungefär en 200 meter från ån. Där finns nämligen, rakt emot fästningen, en mindre fästningsvall. Det är en sådan fästningsvall, som kallas för vägspärr, även för bröstvärn. Inom området för Kinnahus fästning finnes flera stycken ganska djupt gravna vallar. Det har också varit bebyggt med ett hus, som åtminstone delvis varit byggt av sten. För några år tillbaka var den en man-hans titel vet jag ej-från Vitterhetsakademien och kartlade området. Berättaren Bror Karlsson-en granna till mig-var med honom som handräckning. De fann då ett stenrös, alldeles i början av fästningen, som kartläggaren tog för givet, att det var ett byggnadsverk tillhörigt fästningen. Bror Karlsson viste dock, han hade hört berättas om att det varit en bastu, som brunnit ned 1870. Stenarna som den var byggd av var dock tagna från den ursprungliga befästningsbyggnaden. Vid de fortsatta undersökningarna, fann de också denna ursprungliga

Jag har frågat rätt många gamla personer om de ej har hört något berättas från några strider i samband med detta befästningsverk. Det måste det givetvis ha berättats mycket om en gång i tiden. Men det tycks vara händelser, som man helst har velat glömma, det finns nämligen ingen, som hört något berättas om detta.

Skansaberget.

Detta berg är beläget en 3-4 k,m, norr om kyrkbyn, på mark som tillhör gården Hid-Yttre. Landsvägen-länsväg 107 går alldeles intill foten av bergets östra sida, och ån ätran är blott en 100-200 meter därifrån. Det är ett ganska så högt berg, med nästan rakt sluttande bergssidor, mot öster och delvis söder. Från dess topp är det en ganska lång och fri utsikt över älvdalen åt söder. Det har varit mycket omtalat här i bygden i äldre tid, att detta berg, som namnet också anger, har varit en förskansning i ofredstider. Uppe på berget finns också lämningar, fornminnen, som vittnar om att så har varit fallet. Det finns utgrävningar, barrikader, som liknar befästningsvallar eller bröstvärn. Det finns också en grop, som verkar att vara uppgraven. Troligen har det varit en kokgrop

om man graver i botten av gropen är det svart av kolrester. Det finns också en bautasten-detta har jag ej vetat förrän nu i mina efterforskningar av fornminnen- Denna sten ligger dock på marken sedan många år tillbaka. Enligt mina berättare om detta berg-folket, som bor i dess närhet-hade en mann som bodde i grannskapet, gravit runt stenen-troligen för att söka efter värdeföremål, och därav hade stenen ramlat ikull. Enligt mina sagesmän skall det också ha funnits en hällkista vid foten av bergets sydsida, vissa rester av den finnes ännu. Samma man som gravit kring bautastenen hade gravit och gjort undersökningar kring hällkistan också, med följderna att de rasat samman. De flesta av stenarna hade sedan blivit bortförda och använda till andra ändamål. De som bortförde stenarna hade troligen ej vetat att de samma var ett minne från en gångens tid. Det är mest nu på de senare åren, som allmänheten blivit något mera intresserad av allt gammalt, och även fornminnena. Naturskydsföreningar och Hembygdsföreningar, är ganska nya företeelser här på orten med omgivningar. Sedan dessa föreningars tillkomst har mycket ändrat sig på detta område.

En sägen berättar också att Karl den XI eller Karl den XII skulle ha ridit upp på Skansaberget. Han skulle då ha kommit från en gård, som ligger söder om berget, som heter Uvebo. Jag vill dock anmärka att denna sägen ej alls är allmän här på orten. Självt har jag ej hört det berättas av någon förrän jag nu gjort efterforskningar till denna frågelista. Jag har ej heller lyckats att träffa den person, som senast har berättat detsamma. Från en sida sett kanske alla sägner har samma värde, från en annan sida sett får man en viss misstanke, om man helt plötsligt får höra en berättelse, som ingen av de gamla, förut har hört berättas. Jag har frågat markägaren till Skansaberget, men hade ingenting hört berättas om detta. Jag har också talat med ägaren till gården Uvebo. Han blir 80 år gammal i år, han är född och har bott på denna gård, alltså sedan födelsen, men ej heller han hade hört denna berättelse. Vägen som utpekats för denna kungaritt trodde han vara en stig till ett torp, som funnits i äldre tid, i bergets grannskap. Jag vill dock ej påstå, att denna sägen, skulle vara ett påhitt av en nu levande person. Den har kunnat funnits, fast ej allmänt omtalats, kanske blott inom en familj, generation efter generation.

Domarringar

Domareringar finns också några stycken inom socknen. För 3 år sedan nu till sommaren genomskötes orten här och letades efter fornminnen av olika slag. Vad jag har mig bekant, fann de dock blott på ett ställe ett gravrös, som ej förut varit ansett för att vara ett sådant. Uppfattningarna om domarringarnas tillkomst och användning, torde vara ganska olika. Förr var nog den allmänna uppfattningen den, att de använts vid byns eller byarnas rådslag, såväl i freds, som krigstid. Något berättas om detta, har jag dock aldrig hört. Å en gård här en 3-4 k,m sydost om kyrkbyn, som heter Torsvi, finns i omedelbar närhet av varandra en 5-6 st. domareringar. Vid mitt telefonsamtal med denna gårds ägare, Åke Hansson om dessa fornminnen, frågade jag honom om han hört något berättas om varför det skulle finnas så många på ett ställe. De ligger nämligen alldeles framme vid gårdshuset. Men han hade aldrig hört något särskilt berättas om detta. De som var här för att söka efter och bese fornminnena här, tyckte också detta vara merkvärdigt. De anmälde det till en landsantikvarie, som då var i grannsocknen Håcksvik, för att leda arbetet vid genomgravning av en forngrav.

Han kom två gånger för att bese dessa domareringar, men även han kunde ej ^{ge} något särskilt utlåtande om anledningen till att det var så många, på ett så litet område.

På prästgårdens mark, en 5-7 ~~XXXX~~ 100 meter från kyrbyn, utmed allmänna landsvägen, finns också två domarringar, med blott ett litet avstånd emellan. En 6 k, m, söder från kyrbyn, också utmed allmänna vägen, på en gård som heter Hålabäckstorp-Hagen, finns också en domarering. Några 100 meter söder därifrån, å första stället i Mårdaklevs socken, har också funnits en domarring. Ägaren till denna mark hade dock röjt undan den för några år sedan, när han odlat eller röjt betesmark å platsen. Jag har även talat med denna markägare om detta, han sade att de ganska så missbelåtna med detta hans görande. Domarringen var utprickad ^{den kartan af gårdskartan} på kartan, men ej omnämnd i gårdshandlingarna, och därigenom blev han vist fri från ansvar.

Gravrösen.

Gravrösen finns det ej så många, men det torde med säkerhet ha funnits. De flesta av dessa torde dock ha försvunnit under de senaste 50-100 åren, i samband med odlingarna. Jag har hört sådant omtalas av äldre personer, men också att de ej viste att det var fornminnen.

På en gård, som heter Hid-Mellangården och på en granngård till denna gård, Stackebo finns det gravrösen. Dessa gårdar är belägna en 4-5 k,m, nordväst från kyrkbyn. Det var vist ingen, som vetat om att dessa stensamlingar skulle vara några fornminnen i form av gravrös, förrän fornminnessökarna nu för ett par år sedan var här på orten. Det ena av dessa, det som finns å Hid-Mellangården ligger alldeles vid ladugårdsbyggnadens ena gavel. De senare ägar-
na till gården har trott att det varit en stensamling från od-
lingarna. Å gården Stackebo, som finns två sådana, finns de å en
hagmark, ej långt från gårdens odlade jord. Själv är jag ingen kän-
nare av sådana fornminnen, och kan sålunda ej sakkunnigt yttra mig
i frågan, men jag betvivlar, att dessa stenrös är verkliga gravrös.
Orsaken till att jag tvivlar är den, att dessa gårdar ligger 1,5
k,m, från älvdalen i en backig teräng, och som för så lång tid till-
baka, som gravrösens tillkomst, knappast torde varit bebyggt. Men
i detta fall, trots att jag^{jag} tvivlar är det väl jag, som har fel. De
som har förklarat stensamlingarna för gravrös var väl experter
och sakkunniga på området.

Vägspärrar eller bröstvärn, vilket som är den rätta benämningen vet jag ej, finns det tre st, Den ena är som jag förut nämnt, på västersidan om ån ätran intill länsväg 107, och rakt emot Kinnahus fästning. Det finns en till utmed länsväg 107 å en plats, som kallas för Kattrinehölj. Rakt emot denna, på östra sidan om ån vid en mindre landsväg, som finnes där, finns också en sådan vägspärr. Ja detta var allt vad jag tror att det finns av fornminnen inom Ö.Frölunda. Som framgår av uppteckningarna, finns det ej mycket av berättelser och sägner om deras tillkomst, men alla torde vara minnen från den tid när orterna här var krigsskådeplatser. Ö.Frölunda torde också en gång ha varit plats för en fredsuppgörelse. Socknens först kända namn, har skullat varit Fredlunda.

Kyrkan och Kyrkogården.

Den nuvarande kyrkan här är färdigbygd år 1826. Aldern på den gamla förutvarande kyrkan, vet man ingenting om. Troligen har det aldrig varit varit avsett att kyrkan skulle ha bygts på någon annan plats än var den nuvarande är bygd, den förutvarande har också varit bygd å samma plats. Ingenting har berättats om, att man skulle

2
fakt. saknas!
Am. 2.

Vad jag nu upptecknar om den stora kyrkklockan här, anger jag mig själv, som berättare av. Dessa berättelser eller sägner, har jag hört berättas genom årens lopp av så många gamla personer, så jag vet ej vem, som med rätta skulle anges, som berättare. Om den stora kyrkklockan här berättas det, att det var ^{en} klockgjutare i Göteborg som gjuta den här på platsen. Själv fick han dock något förhinder när arbetet med gjutningen skulle påbörjas. Han sände då en av sina gesäller att påbörja arbetet. Mästaren dröjde dock med att komma och gesällen blev ensam om att gjuta klockan färdig. När han var färdig och skulle återvända till Göteborg-gå landsvägen dit mötte han mästaren i skene skog-det är en ödslig skogsväg emellan Skene och Hyssna. Mästaren frågade då om han var färdig med arbetet, om det lyckats o, s, v. Medan de samtalande om detta, hördes en kyrkklocka ringa-avståndet härifrån och till Skene skog, är väl luftvägen, närmare 4 mil. När de lyssnat på klockan ~~en~~ en stund, frågade mästaren gesällen om han kunde veta vilkens församlings klocka det var. Gesällen svarade då att det var Ö. Frölunda, jag känner igen ljudet, det är klockan, som jag har gjutit. Jasså, sade mästaren har du tagit brödet från mig, tar jag livet av dig, och så slog han ihjäl gesällen.

Det berättas också att ljudet i klockan från början skulle ha varit förstarkt och att det ej fick fortsättas att ringa med den, innan ljudet dämpats ned. Det skulle då ha borrats i en blytapp i klockan för att dämpa ljudet. Det finns också ett liknande märke i klockan, om det har uppstått ^{1/} gjutningen eller, som sägnen berättar, ~~man~~ vet jag ej, men ljudet är ännu starkt och klangfult, det vet jag. Om den första kyrkklockan här i Ö. Frölunda berättas det att den blivit kastad i en ave. Det skulle utförts av en jätte, som vars namn var Tor. Han skulle haft sitt tillhåll i ett berg ej långt från kyrkan. Jätten var retat över ringningen i kyrkklockan ~~kan~~ och gick till kyrkan och kastade klockan i en ave, som är en 400 meter ifrån kyrkan. Denna ave kallas också för Tors-ave. Sedan hade man gjort många fruktlösa försök, att få klockan upp ur aven. Man lyckade blott att få den till vattenbrynet, sen ramlade den åter tillbaka. Någon, ^{en} kände trolldomskunnig eller klok person sade då att det skulle gå att få klockan ur aven. Till detta skulle man ha ett par tvillingoxar att draga upp klockan med, och de som utförde arbetet fick ej säga ett ord till varandra förrän klockan var helt på land. Tvillingoxarna och tystheten emellan

dem som utförde arbetet skulle trolldomens kraft kunna brytas. Man fick också tag på ett par tvillingoxar och gjorde försöket. Det lyckades bra, man hade fått klockan et bit upp på land, då kom det en liten vit mus och springande. En i sällskapet kunde då ej tiga-utan pekade på denna och sade någonting-klockan var ej långt nog upp på land, den rullade genast tillbaka i aven. Om kyrkdörren eller några andra föremål i kyrkan, har inget särskilt berättats om här. Att kyrkklockan ringt för högt, har jag förut upp tecknat. Att kyrkklockorna skulle ha kommit från annan plats, har ingenting berättats om. Några särskilda målningar finns ej eller torde ha funnits i den nuvarande kyrkan. Vid ommålning av kyrkan år 1937 togs den gamla, troligen ursprungliga målningen fram. Från den förutvarande kyrkan har jag alldrig hört någon person berättat någonting, den tycks helt ha fallit i glömska. Det finns ej heller några nämnvärda lämningar kvar. Nuvarande kyrkoherden i pastoratet här, som också är prost för Kinds Kontrakt, var förut komminister här. Han genomsökte vinden ovanför själva kyrkrummet- som sedan 1937 är fyllt med sågspån-det enda hann fann var 3 st, bräder. Dessa företeder dock figurmålningar, som var vanligt i alla

de gamla kyrkorna. Någon sägen om att en sten kastats mot kyrkan eller att någon kyrka skulle ha sjunkit, har alldrig berättats något om. Kyrkvägar-om det har varit särskilda sådana vågar jag dock ej bestämt ange-men det torde ha funnits i äldre tid. När jag år 1938 köpte min byggnadstomt, gick gränsen för denna alldeles intill ett av markägaren uppfört garage. Året efter skulle markägaren sälja en tomt intill min, med undantag för det förut byggda garaget. Lantmätaren påpekade då att det ej gick att sälja någon tomt där. En gammal karta över området-eller kanske var det hela byn-som lantmätaren hade med sig, utvisade en väg, som skulle gå där garaget var bygt och snett över den tilltänkta tomten och rakt emot kyrkan. Någon då levande kunde ej minnas eller hade hört talas om att det någonsin varit någon väg där. Kartan visade dock en väg där och lantmätaren kunde ej taga ut någon tomt där. Lantmätaren upplyste dock om att det gick att få denna väg dödad, men att det också skulle taga rätt lång tid. Denna ~~KXX~~ väg var å kartan angiven, som kyrkväg. Den hade sin sträckning utmed älvdalen åt norr. Någon annan begravningsplats, än den nuvarande kyrkogården har alldrig talats om här, och torde med säkerhet ej ha funnits.

Ja i en viss mån har det berättats om kyrkogårdens olika delar. Kyrkogården här har varit och är uppdelad i vissa kvarter. I äldre tid och ända fram till 1934, då kyrkogården här var föremål en uppsnyggning och omplanering, var vissa av dessa s, k, kvarter, fria begravningsplatser. Det betalades alltså ingenting för en gravplats å dessa kvarter. Å vissa kvarter fick man betala för gravplats. Av många kunde man då få höra det uttrycket, att den och den är begravd å ett fattigkvarter. De fria gravplatserna kallades av många för fattigkvarter. Vid kyrkogårdens omläggning nämnda år togs detta bort. Ett kvarter avsågs dock till billigare platser, för de som så önskade, senare är även detta borttaget, så nu är det samma pris för gravplatserna å hela kyrkogården. Ett av dessa kvarter, det i det nordöstra hörnet av kyrkogården var i äldre tid avsett för dem, som själva hade tagit sitt liv. De s, k, självspillingarna. Om några äldre gravstenar eller gravkors har det inget berättats här. Det finns ej heller några särskilt gamla vårdar eller kors, med några särskilda utsmyckningar eller ornament, t, ex, med åsyftning på den bortgångnes livsgärning. Någon tradition från någon särskild begravning inom församlingen, har väl ej levat

kvar, som någon allmän tradition. Annars är det ju mycket inom kyrkans ram, som sker traditionsmässigt ännu i dag. Nästan all ringning, som förekommer, såväl ringningarna till de vanliga gudstjänsterna, själaringning, framringningarna vid begravning och efter jordfästningarna, är i regel ganska så traditionsbundna. Det sker knappast lika i någon församling. Genom bilismens utveckling, har åtminstone vad framringen beträffar, en viss ändring börjat att ske även på detta område. Det fanns omständigheter vid vissa begravningar i äldre tid, som har levat kvar, i den mån att de har blivit mycket omtalade. Det var i regel begravningarna efter den tidens s, k, storgubbar. Om sådana begravningar har det talats ganska mycket här. Men den allmänna traditionen kom ej från omständigheterna vid någon sådan begravning. Den torde ej ha kommit från omständigheterna vid något speciellt tillfälle. De traditioner, som vid begravningar var bestående i många år, torde vara hämtade av omständigheterna från ~~XXXX~~ många begravningar. En omständighet från en och en från en annan, och sammanförda till vad man tyckte var passande.

Bebyggelse och byliv.

Om den första bebyggelsen, om man ser det mera i sin helhet, har ingen hört något berättas om. Den torde också vara så gammal här att berättelserna om den samma har försvunnit. Om uppodlingar ~~av~~ jord och om nybebyggelse, om delning av gårdar och nybyggnad på sådana, som skett för en 100-75 och på senare år, har det talats om. Även om sammanslagning av mindre gårdar, uppköpta av enskilda personer eller ett bolag här, som i slutet av 18 och början av 1900 talet, sysslade med sådant och sammanslog till större gårdar, har det talats om. Men det berör väl ej dessa uppteckningar.

Om storskiftet har det berättats en del, men ej så särskilt mycket. Här i socknen hade det vist gått ganska så långt, emot vad som varit förhållandet på många andra platser. Visserligen gav det upphov till en del tvistigheter, och även berättelser om, att de som på ett eller annat sätt omhuldat lantmätarna, fått vissa fördelar. En del sådana berättelser eller historier, som jag har hört omtalas vill jag dock av skilda anledningar och orsaker, ej uppteckna. Det är heller inga berättelser av något slag, som har något uppteckningsvärde. Om en orättvisa om skiftet här i byn, har det dock

talats ganska mycket om, vad inägorna beträffar, och det är likadant än i dag. Samtliga gårdar här i kyrkbyn utom tre, fick sina inägor tilldelade, från berg och skogskedjan i väster, rakt i öster till ån. De två gårdarna var nog inget märkvärdigt med, det är nog helt naturligt att de fick sina inägor tilldelade, som det blev. Det konstiga är med prästbostället Hagen, som ligger mitt i byn, och så mitt emellan de andra gårdarna. När de andra gårdarna fick sin åkerjord tilldelad rakt från bergskedjan i väster, över landsvägen och ned till älven, slutar Hagens inägor vid landsvägen. Gården Stommen, söder om Hagen, fick alla sina då odlade inägor, på östersidan om landsvägen. Där som Hagen rätteligen skulle gått rätt ned till ån, började Stommens ägor och fortsätter söder ut på östra sidan om vägen och Hagen på den västra. Som kompensation för detta fick hagen ängsmark-som sedan delvis odlats-ängsmarken är på den östra sidan om landsvägen, men närmare en k, m, från gården. Om detta berättas det, att själva huvudlantmätaren bodde å gården Stommen, och dess dåvarande ägare kunnat påverka honom. Det talas också om att ombudet för det ecklesiastiskt ägda Hagen, ej förstått sin sak, men också om att han blivit mutad.

Om några utflyttningar under skiftet här, har mina berättare eller jag ej hört något om. Det torde ej ha varit någon nämnvärd sambo-
nad här då skiftet försigick. En gård i skogsbygden här hade dock
sitt sämjoskifte kvar till någon av åren emellan 1910-II. Det var
två bröder, som tillsammans ägde och brukade sin fädernegård.
Skogen hade de helt gemensamt, var och en av dem tog vad de behöv-
de till gården och till bränsle, vid försäljning delades lika. Jor-
den var sämjodelad, där hade var och en av dem sin jord ^{av} bruka.
De bodde i samma hus, men huset var delat på mitten, så varje fa-
milj hade sin lägenhet. Likadant var det med ladugården, den var
delad och de hade varsitt fähus. Vid skiftet blev den ena lottad
till att flytta ut och bygga sig hus. Var platsen för bystämman
varit, har jag ej lyckats att utforska. Som jag förut i mina upp-
teckningar, i vissa fall har haft anledning att angiva, finns det
knappast någonting av gamla handlingar kvar, som kan ge upplysning
om sådant. På Mølneby gårds inägor finns det namn på ett par än-
gar, som torde hänföra sig från dansktiden eller från striderna
vid denna tid. Alldeles framme vid gården finns en åker, som kal-
~~XXXX~~ las "Stridsmeden". Stridsmaa, som det också uttalas på orts-
språket.

Å samma gårdsgård, fast längre bort, finns en åker, som benämnes Loftsmaden "Loftsmåa". Namnen på dessa båda åkrar och ängar, skall enligt vad berättaren hört omtalas, härleda sig från ofredstiden. Något mera namn på ängar och åkrar, som har någon särskild åsyftning på något förflutet, har jag ej hört omtalas. Det är då mycket möjligt, även troligt, att så är fallet. För det är nämligen så, att här på orten är det ganska vanligt att åkrar och ängar har har namn. Många sådana namn torde också ha tillkommit för länge sedan. Fälador torde ej ha förekommit här, som samfälligheter. Jag har i varje fall ej fått någon upplysning om detta, själv har jag den uppfattningen, att så har varit fallet. Bydamm eller kanske rättare uttryckt en uppdamning i en bäck, för drivning av en kvarn. Denna kvarn var en allmänning till storskiftet och några år därefter, det blev lite av kiv här i kyrkbyn om denna samfällighet. Man ville ha den kvar, som samfällighet, men ville också ha rättighet till att bygga dammen högre, för att kunna hålla mera vatten. Vid torrperioder tröt nämligen vattnet. En markägare skulle dock komma att beröras av detta. Denna mark var belägen utmed bäcken, och enligt beräkning skulle denna mark bliva vatten
dränkt

Denne markägare motsatte sig att dammen fick höjas. Ersättningen, som han begärde, ifall så skulle ske, tyckte byborna var för hög, och så fick lantmätarna överlämna detta till en högre skiftningsrätt, det dröjde 6 år innan det kom utslag om detsamma. Dammen fick ej höjas, men området omkring dammen, själva allmänningsrätten har det vist varit ~~XXXXX~~ lite oklart om. Numera och sedan länge tillbaka, är det ingen som gör något anspråk på densamma. Grustag har funnits och finns ännu, som en sammfällighet för gårdarna här i byn. Om detta grustag var en sammfällighet före skiftet eller det blev det då, har jag ej kunnat fått någon bestämd ~~XXXXXXXXXX~~ ^{UPPLYSNING} om. Troligen tillkom det vid skiftet. "Brydestuor". Jag tar för givet att det är det är detsamma, som här kallas för "bastur" "basta". Någon sådan gemensam för t, e, x, kyrkbyn här, torde ej ha funnits. Jag har ej heller kunnat få någon upplysning om att så har varit fallet inom någon annan av byarna här i socknen. Men det var ofta så att två gårdar, i vissa ~~XXXXX~~ fall kanske flera, byggde och använde en bastu tillsammans. Möllor har det aldrig funnits några här, varken som samfällighet eller enskilt. Om någon äldre och sedan försvunnen bebyggelse, utom den, som helt av naturliga själ

av förruttnelse eller brand, otidsenliga m, m, ersats med andra. Torpställen har också de allra flesta, åtminstone de, som var belägna inuti skogarna, försvunnit. Visserligen fanns det i början av 1900 å de stora gårdarna här, Mölneby och Ellebäckstorp, på deras skogsmarker, många torp, som sedan 1920 talet, i vissaf fall tidigare undan för undan, har ödelagts. Men de kan väl knappast hänföras till en egentlig bebyggelse, som jag fattar att frågelistan i detta fall avser. Dessa torpställen bildade dock i vissa fall en liten by eller enhet. På Mölneby ägor fanns t, e, x, omkring en liten sjö 4 st. torpställen, som alla varit bebodda till de senare åren. De äldre nu igenlagda åkrarna, är till den största delen de, som varit inägor till de nu ödelagda skogsgårdarna och torpställen. Det berättas också, att å gården Stommen här i kyrkbyn funnits äldre nu igenlagda åkrar. Gården har varit i den nuvarande ägarens släkt, sedan omkring 1880 talet. Vid mitt samtal med nuvarande ägaren, bekräftade han att det troligen varit så. Den gjorden hade dock ej varit lämplig för fortsatta odlingar. Den var å en sakta stigande brgslutning, för grund och förtyrr. Den passade bättre för skog. Av denna orsak hade den alltså fått återgå till sitt

ursprung. Även förut uppodlade kärr och mossmarker, som kräver en ofta återkommande tillsyn av diken och avlopp, är numera på många ställen igenlagda. Samma är förhållandet med mycket stenbundna och även små och trånga åkrar. Många sådana har blivit utslagna vid den mer och mer tilltagande maskinella brukningen av jorden. Sådan jord, om den legat nära intill själva gården, har då i regel blivit betesmark. Delvis har den också blivit betesmark för ungdjur, även om den är längre ifrån gården, delvis besätts med skog. Om äldre gränsmärken har jag inget att uppteckna. Sockenindelningen torde vara ganska så gammal, och någon korrigerings av dessa gränser, som skulle kunnat ge till sådana, förutvarande märken, har jag ingen hört berätta om. Tillkomsten av allmänna vägar har det däremot berättats om. Den nuvarande länsväg 107, förut benämnd kungsvägen Borås-Falkenberg, har jag inget hört berättas om dess tillkomst. Den torde också vara så gammal, att den ej byggs på en gång, utan undan för undan utvecklats från en klövjestig, till en framkomlig färdväg. Allmänna vägen från Ö. Frölunda, åt öster, till Håcksvik och Småland, torde också vara gammal. Om dess tillkomst, har jag ej heller hört något berättas. Från Kyrkbyn här

i västlig riktning, bygdes i början på 1900 talet, den väg, som ännu med vissa förbättringar är densamma. Jag har både sett och gått på den väg, som var förut, den var mest lik en klövjestig. Om denna väg hörde jag mycket berättas i min ungdom. Det var av sådana, som varit med om att bygga den. Den största orsaken till att denna väg tillkom vid denna tidpunkt, var att man då höll på att framdraga, den nu nedlagda, järnvägslinjen Falkenberg-Limmared. Vägen bygdes med beräkning av anslutning till närmaste station å denna järnvägs linje, Överlida i Mjöbäcks socken. Härifrån och dit är en mil.

✕ I början på 1900 talet bygdes också en väg, från allmänna vägen på östra sidan om älven här och till Håcksvik. Från kyrkbyn här och till det vägskälet, är cirka 3,5 k.m. Några särskilda tilldragelser i samband med dessa vägbyggen-rallarhistorier, rallarbröllop har jag ej hört berättas. Det var i regel mest folk från orten, som utförde arbetet. Visserligen har jag hört många historier om en del gårdsägare, som mer eller mindre försökt och med mer eller mindre framgång, med mutor av skilda slag, få vägen närmare sin egen gård. Det har också berättats om glada brännvinsfäster från dessa vägbyggen, men inget som har något särskilt uppteckningsvärde.

Om något särskilt skattefynd, har jag ingenting hört berättas. Om någon funnit en värdefull skatt, hade det med säkerhet varit omtalat och ej bortglömt. Något mer än skattefyndigheten vid kung Ulfs minnessten, har jag ej hört berättas. Vissa fynd av olika slag från gångna tider, stenyxor m, m, är det många som har funnit, men sådant kan väl ej hänföras till direkta skatter. Frågan, om något berättats om särskilda gårdar, vet jag ej om jag förstår den rätta innebörden av. Om bra gårdar och om dåliga sådana, om bra och dåliga bönder, m, m. Om en bra gård brukar det att sägas-om ägarer ej varit särskilt arbetssam av sig-att den gården har alltid kunnat föda en lathund. Om en dålig gård, som kanske ofta bytte ägare. Den gården avkastar en bonde vart 5 te år. Men något särskilt, som har berättats om en gård, med t, e, x anknytning till särskilda händelser i äldre tider, som upprepat sig i nutid eller något dyligt, har det ej berättats något om.

Om spökerier har det berättats mycket om från äldre tider. Det skulle med säkerhet bliva alldeles för mycket av sådant, om jag skulle uppteckna alla sådana, både upplärade och ouppklarade företelser på detta område, Det berättas att på vissa gårdar eller

var
vissa platser, som särskilt utsatta för spökerier. Den gård, här i kyrkbyn, som jag med mina föräldrar och syskon bodde från 1914 till 1938, var en sådan, som skulle vara särskilt utsatt för spökerier. Det var särskilt å dem stora mangårdsbyggnadens vind, som det skulle spöka. Det var bland annat olika ljud, som hördes från vinden. När vi flyttade dit, och även under tiden vi bodde där, talades det mycket om dessa spökerier. Jag kan dock ej minnas att någon av dem som då bodde i huset, hörde eller såg någonting. Det berättas att en av husets innevånare, som en gång hörde ljud från vinden och som ej skulle vara rädd av sig-gick för att se vad det var för någonting. När han öppnade dörren till vindstrappan, fick han se en hund som kom i mot honom. Djärvheten försvann då, han stängde kvickt dörren och försvann därifrån. Min älsta syster tillhörde dem, som såg spöken. Hon var också mycket mörkrädd. Hon ville dock ej vara mörkrädd, hon försökte att bekämpa det, men kom ej ifrån sin mörkrädsla. Hon såg också en mörk kväll en hund komma efter sig. Det var dock ute på vägen-en allé-som gick fram till gården. Självt berättade hon det så. (Hon hade varit borta en kväll och var på hemgående). När jag kom till allén, hörde jag något komma efter mig,

jag vände mig om och fick då se en hund, stor som en två månader gammal kalv. Jag blev rädd och sprang, då sprang hunden, jag stannade en gång till och såg mig bakåt, då stannade hunden åter upp, sen sprang jag igen och vågade ej stanna förrän jag var hemma.

Å den gamla vägen Hid-Håcksvik fanns en backe med en stark kurva, som benämndes "Brudbacken" På det äldre Ortspråket här, blev benämningen "Brualia". Denna benämning hade backen fått av en olyckshändelse, som timat där. Det var ett brudpar som var på väg till kyrkan, då deras vagn av någon anledning stjälpte, i kurvan vid backens slut. Bruden slog sig till döds. Efter denna händelse fick backen namnet "brualia". Det var en allmän sägen att bruden ofta visade sig vid olycksplatsen. Jag har hört många berätta om personer, som har skullat sett henne där. När den nya vägen Hid-Håcksvik bygdes den väg, som jag förut nämnt i dessa uppteckningar kom "brualia" bort. Den nya vägen kom dock att gå alldeles igenom kurvan, alltså själva platsen för olyckshändelsen. Även sedan den nya vägens tillkomst, berättas det att många har sett bruden där. Platsen benämnes ännu i dag för "brualia". Olyckshändelsen med bruden är en sann berättelse. Det är ej så försvinnande längesedan denna händelse.

Personer, som spökade efter sin bortgång, genom olyckshändelse eller naturlig död, sade man här på orten i äldre tid, att den döde "gick igen". Det sades också om en död, som spökade, gick igen, att det var något, som han ville sina anförvanter av något slag. Det kunde vara många orsaker till att den döde gick igen. Det kunde vara någon önskan av olika slag, som var stäld till de närmast anhöriga, som ej hade blivit uppfylld. Om detta sades att den döde fortsatte att gå igen, tills hans önskan blivit uppfylld. Ett annat uttryck var "han eller hon lämnade dem ingen ro". Om ett dödsfall på något sätt av ortsborna betraktades, som mystiskt, plötsligt påkommande m, m. Om den döde i ett sådant fall gick igen, misstänktes det, som man befarat, att ej allt var, som det skulle vara. I sådana fall kunde till och med någon av den ~~XXXXXX~~ avlidnes anhöriga bliva misstänkt för att ha bragt den döde ur livet. Om de mera vanliga spökhistorierna skulle jag kunna uppteckna massor av. I barn och uppväxtåren fick man höra sådana berättas. Men jag tar för givet att det ej är meningen att uppteckna för många sådana. En form av spökeri som florerade här på orten i äldre tid, och även under min barn och ungdomstid, var att skrämman varandra, ~~äg~~ägerna spöken. Detta oskick,

som faktiskt många gånger tog sig drastiska former, har väl ej förekommit nu, sedan något tiotal år tillbaka. Många av dessa skräm-
selmetoder var rent av farliga. Själv har jag varit med om att så-
väl skrämma, som att bli skrämmd. Det var många, som blev så rädda
när de blev skrämmda, att de blev sjuka. Många av dessa agerade spö-
kerier, var också så raffinerat uttänkta, att de ej blev uppdagade,
de blev tagna för att vara verkliga spöken, och talades om för så-
dana. Döda som spökade-gick igen-kallades också för vålnader.

En sägen om spökerier varigenom ett mord blev uppkärlat, ja enligt
berättarna är det ingen sägen, utan en sanning. Jag har hört den i
två versioner. Den ena är helt naturlig, det var några personer, som
kom överens om att spöka, för att på så sätt klara upp ett mord.
Den andra versionen är dock av övernaturlig art.

I den västra delen av skogsbygden här finns det två gårdar, som he-
ter Skillnabo. Å en av dessa gårdar hade en kvinna gift sig med
en man ifrån grannsocknen Holsjunga, den gården heter Kvarnen.

På en granngård till Kvarnen-eller åtminstone i grannskapet-bodde
då ett folk, som allmänt kallades för "ugglorna". Detta folk var ej
vidare älskat av sin omgivning. En av detta folks kvinnor ville

VIST ÄGA mannen på Kvarnen. Om detta upptecknar jag ingenting, utan blott den händelse, som avslöjade mordet. Det var alltså så, att denna kvinna på Kvarnen blev mördad av de s, k, ugglorna. Samma natt som detta skedde, kl. 3.30 på morgonen hörde de i Skillnabo en röst säga. "Dom har lyktat dagen för mig, förrän aftonen kom."

De kände igen hennes röst, och gav sig i väg till Kvarnen. De förstod då att hon blivit bragd om livet. Efter hand erkände ugglorna att det var de, som hade utfört gärningen. Den som berättat detta för mig är en ättling i senare led, till kvinnan, som blev mördad. Hans farfar och far hade berättat det för honom. Denna berättare bor och äger Skillnabo. Denna gård har varit i samma släkt i flera generationer. Hans namn är John Johansson född 1897 i Ö. Frölunda. Den andra versionen av denna händelse är följande.

En eller två personer, närboende till kvarnen, misstänkte att dödsfallet på Kvarnen ej var naturligt. De misstänkte också att det var ugglorna, som var med i spelet. Men av rädsla för represalier av ugglorna, vågade de ej öppet att säga eller göra någonting. De kom överens om att på något hemligt sätt meddela folket i Skillnabo. De-för de var troligen två-kom överens om att kläda ut sig till

spöken. Detta gjorde de och gick till Skillnabo. När de avvaktat att ljuset var släkt och folket gått till säng, gick de fram till huset och bankade och yttrade. "Vi skall hälsa ifrån Kvarna, att vi har slutat dagen, förrän aftonen var inne". Detta skulle ha upprepats tre kvällar i följd. Dagen efter gick folket i Skillnabo till kvarnen, och det blev då uppdagat att kvinnan var mördad, strypt med en silkeshalsduk. Någon av ugglerna erkände mordet och fick tio års fängelse.

Krigshändelser.

Som jag förut upptecknat har det ej berättats något om några strider i samband med de befästningsverk, som funnos här på platsen. Det berättas dock om att folket här i kyrkbyn flytt undan danskarna. De skulle ha flytt västerut från byn en 3-4 k,m, till ett skogsparti å gården Fjärhults ägor. Detta skogsparti är runt om omgivet av en mosse. Detta skogsparti blev sedan kallat för "Döljaredungen" Och detta namn har det ännu i dag. Det berättas att folket tog sina djur och värdefulla ägodelar med sig. De lade en bro av rundkavlingar över mossen till dungen. Dessa kunde de alltså plocka

bort i händelse av att deras gömplats blev funnen. Detta fick de också göra. En dag skickade de en pojke nedtill byn för att se efter någonting. När pojken gick ifrån byn på väg till "döljaredungen", var det några män som gick ifatt honom. De talade vänskapligt med honom under vägen, så pojken misstänkte ej att det var några fiender. De frågade också om han visste vart folket i byn hade tagit vägen. Han talade då om att han var på väg dit. De följde honom till de kom till den stig, som ledde till döljaredungen. De fortsatte dock att gå, för att pojken ej skulle misstänka något. När pojken kom till dungen blev han tillfrågad om han sett något, bland annat talade han då om sitt sammanträffande med främlingarna. De äldre förstod då att det var danska spioner, och att de var upptäckta. Säggen förtäljer dock ingenting om, de troligen följande striderna.

Kungabesök.

Om något eller några kungabesök, har det ej berättats någonting här på orten. Men eftersom vägen-Borås-Falkenberg benämns för kungsväg, torde det väl ha inträffat, fast det ej berättas om.

Personer. "Länsmän"

Vad jag har hört berättas om har det funnits två länsmän här i Ö. Frölunda. Omkring sekelskiftet hade det dock skett någon omläggning av områdena, och sedan dess har det ej varit någon länsmän boende här. Den ena av dessa länsmän hette Baustedth. Om honom har det ej berättats något särskilt, utöver vissa i tjänsten förekommande fall. Den andra länsmannens namn var Edén. Om honom berättas det så mycket mera. Han var till många delar en originell man. Han söp och svor mycket även i betraktande till den tidens förhållanden. Om han ägde den gård han brukade, vet jag ej, jag har ej kunnat få någon bestämd upplysning om detta eller det då var ett länsmansbo-ställe. Det var emellertid en mycket bra gård, han var även mycket mån om dess skötsel. De historier, som jag nu upptecknar om honom har jag i huvudsak hört min bortgångna fader berätta om. Min far var dräng å en gård, fördräng å en gård, båda grannställen till länsmans. Gården, som han brukade var ej stor en 15-18 tunnland. En av länsmannens originella sidor var att han alltid skulle ha fler djur än vad gården kunde föda. Han skulle alltid ha ett bestämt antal, antingen det det blev bra eller dålig gröda. Blev det ett torkår

med åtföljande mindre gröda, fick han tidigt på vintern börja att köpa foder till djuren. Men han blev alldrig av skadan, ^{vis/} sin vana att alltid ha lika många djur, behöll han så länge han hade gården. Som jag förut nämnde svor han mycket och var ej så noga med, vem han riktade dessa ord till. I slutet av 1800 talet gick det en religiös väckelse här i bygden- ej av så stor omfattning eller betydelse, eller rättare fick det- länsman Edén var ej något vänn av detta. En gång när han varit till Svenljunga- två mil härifrån- och var på hemväg därifrån, körde han om en man, som gick på vägen. Han stannade och frågade mannen vart han skulle gå, denne sade då att han skulle gå till Frölunda, länsman erbjöd honom då att åka med, vilket han tackade för. Denna man- länsmannen kände honom ej- var en ivrig anhängare av de nya väckelserörelsen, som här kallades för "läsare" eller nyläsare". Han gav sig ut i bygden för att tala vid folk och även predika. Han kallades allmänt för "Klinta Johan". När han stigit upp i fordonet och blott åkt en liten bit, kunde ej Klinta Johan tala- han viste ej att det var länsman Edén- han frågade. Nå, hur har du det ställt med Jesus. Jaså, svarade länsmannen, är du en sådan tusan d---l, så var så god och stig av. Klinta Johan

fick också stiga av och fortsätta gående. Länsman Edén hade också en häst, ett sto, som hade namnet "Lotta". Denna Lotta var hans älsklingshäst. På sina tjänsteresor i bygden, och på sina färder till den tidens många kalas på herrskapsställena och de större bondgårdar hade han alltid denna häst. Han var så rädd om den att han ej ville att den skulle komma ut i något hårt arbete. På den tiden var det en viss sammanslagning av ett antal gårdar, som var ansvariga för en viss sträcka allmän väg, som skulle plogas vid snöfall. Till detta arbete ville länsmannen aldrig släppa till sin "Lotta". Vid ett rikligt snöfall, när vägen var mer än vanligt svår att ploga, och det behövdes fler dragare till plogen än vanligt, sade ploglaget till honom att han måste släppa till även denna häst. Men det ville han ej. Det var dock mycket snö och tungt att ploga, dragarna fick slita mycket hårt. Min far gick då fram till länsman och sade att de ej klarar plogningen med de dragare de har, han måste sätta in även Lotta. Då svarade länsman att han ger f-n i om det ej blir plogat, men Lotta kommer ej för plogen. Far sade till honom att det är väl han, som varande länsman, som i första hand skall se till att vägen blir öppnad, gården är också skyldig att ha en häst till för plogen, vi slutar gärna att ploga, men på länsmans ansvar.

Då förstod han att han ej kunde undgå sin plikt i ploglaget. Någon annan häst kunde han ej uppbringa, han blev tvungen till att släppa till sin Lotta. Men de fick order om att vara ytterst rädda om henne. Lerbäcksbyn, en grangård till länsmansgården och en dåvarande herrskapsgård, bodde en man vid namn Dahl. Denna Dahl var inflyttat till Lerbäcksbyn genom giftermål med en av ägaren patron Hanssons döttrar. Denna Dahl hade förut varit handelsresande-kanske var han det de första åren han var i lerbäcksbyn och så-han skulle nu se till gården skötsel och en av patron Hansson bedriven hemvävnad~~XXXXXX~~. Dahl var också mycket begiven på sprit och han och länsman var goda supbröder. Dahl var också en stor skämtare och han brukade ibland att även låta detta gå utöver sin vän och supbröder. En gång när dessa båda, hade varit på ett bättre kalas, blev länsman ganska så full. Som vanligt hade länsman åkat efter sin Lotta. Dahl beslutade då att skoja med honom. Dahls häst, som var en vallack och ~~XXX~~ hade det fina namnet 'Don-Cesar, var till färgen ganska lik länsman Lotta. Innan kalaset var slut, gick Dahl till de drängar, som skulle spänna för och köra fram samtliga gästernas hästar. Han sade att han och länsman

hade kommit överens om att byta hästar på hemvägen. Men var och skulle ha sitt eget fordon. Länsmans Lotta skulle alltså spännas för Dahls fordon, och Dahls Don-Cesar för länsmans fordon. Länsman satte sig i sitt fordon och körde, utan att märka att det var en annan häst. När han kört en del av vägen och kom till en motbacke stannade Don-Cesar för att kasta vatten. Då uppserverade han den helt andra kroppsställningen hos hästen, men att det var en helt annan häst och av ett annat kön än Lotta, hade han ingen tanke på. Till hästen yttrade han sig så. "Men Lotta då, hur innerst i h---te bär du dig nu åt. Jag har hört flera historier berättas om denna länsman, men också de i samband med att han varit onykter, så det får väl vara nog med historierna om honom.

Präster.

Om prästerna från äldre tid, har det ej berättats om så många utav dem. Visserligen berättas det om de präster, som varit här, men mycket av detta har samband med kyrkans maktfullhet från denna tid. Om en prästman, som var komminister här i pastoratet åren 1862-1897 och som bodde å prästbostället här i Ö. Frölunda, berättas det

dock ganska mycket. Han hade också många och konstiga idéer. Under hans tid var det ingen eldningsanordning i kyrkan, och vid de kalla vintrar, som det i regel var i äldre tid, blev det ohyggligt kallt i kyrkan. Denna tid var det också vanligt att prästerna predikade ganska längen. Om pastor Johansson-så var hans namn-såg att folket frös och var oroliga, till längre predikade han. Själv brukade han vid sådana tillfällen att ha en stor päls med hög krage på sig på predikstolen. När han såg att folk frös och vändades, slog han upp pälskragen över öronen, och fortsatte att predika. Många hade den uppfattningen, att han gjorde på detta sätt, rentav för att retas med folket. Han var också ägare till en bössa. Detta sjutvåpen använde han i tid och otid. Han hade det som en hobby att han skulle ~~skjuta~~ skjuta på allting. En gång tyckte han sig ha fått lopper i sina byxor, han tog då av sig byxorna, hängde dem på ett snöre i trädgården, tog bössan och avlossade ett par ^{skott} i byxorna. I äldre tid var det vist brukligt här på orten, att del torpare i stället för det "tionde" som då skulle erläggas till prästen, fick utgöra detta i dagsverken å prästgården. En sommardag under slåttertiden var det en torpare, som kallades för "tummen" som var

kallad till prästgården för att utföra ett sådant dagsverke. Han blev skickad till en slätteräng, ett utskifte. Från prästgården och dit var över en k,m. Torparen skulle dock komma till prästgården för att få middag. När torparen ätit middagen återgick han till sitt arbete. Han var dock trött och sömnig, han hade sex ~~x~~, km att gå till prästgården och så ytterligare en k,m, till utskiftet. Det var också vanligt att man denna tid skulle ha en middagsrast. Torparen lade sig och somnade. Prästen hade för avsikt att gå till honom efter middagen när han beräknade att torparns rast skulle vara slut. När prästen kom dit låg torparen och sov. Prästen väckte honom ej, han gick tillbaka hem igen och hämtade sin bössa. Torparen sov fortfarande när han återkom. Prästen stälde sig då rakt över honom och avlossade ett skott. Torparen flög yrvaken och förskrämd upp, men lugnade sig när han fick se prästen med sin bössa, han kände till hans vaner i detta fall. Pastor Johansson var också hämdgirig ifall han ansåg att någon av hans församlingsbor gjort honom någon orätt av det ena eller andra slaget. En person vid namn Johannes Johansson ägde en gård, som låg en fem k,m, från kyrkbyn - det är vår nuvarande hembygdsgård - denne Johannes var född

i Burseryd i Småland. När pastor Johansson hade sin predikotur i Håcksviks kyrka, hände det ofta att denne Johannes kom och ville åka med honom dit. Håcksviks och Burseryds församlingar gränsar intill varandra, han hade väl ärenden eller ville träffa bekanta från sin hemtrakt. Han fick alltid åka med prästen också, om ingen annan före honom fått löfte. Men så hände det en gång att Johannes lurade prästen på en potatisaffär. Johannes hade sålt potatis till honom för ett överenskommit pris. Någon vecka därefter kom Johannes till prästen och sade. Om pastorn behöver att köpa fler potatis, så har de blivit billigare nu, nu kostar ^{de} ej mer än så och så mycket. Prästen såg då Johannes och sade. "Du bor i skogen och du har dina släktingar i skogen" Han menade att han var rävvaktig. En söndag ej långt efter denna händelse kom Johannes och frågade om han fick åka med pastorn till Håcksviks kyrka. Ja det går väl bra svarade han. Johannes kan gå en bit på väg så kommer jag strax. Johannes gick några hundra meter och inväntade sedan prästen. Han kom, men ej åkande, utan ridande. När han kom mitt för Johannes stannade han och sade. Jag rider idag.. Detta var hans hämd, för de med ett för högt pris betalda potatisen.

Om en annan prästman, som ej var ordinarie här, han var hjälppräst, troligen de senare åren, till pastor Johansson, har det också berättats om. Enligt folkets uppfattning skulle han i sina predikningar, vid vissa tillfällen i dessa ha pekat på, vissa personer i kyrkan. Med detta kan det ju också vara så, att han hade för vana att peka, att sträcka ut handen, åt än det ena eller andra hållet över församlingen. När han då predikade mot synd och brott mot ~~XXXX~~ något eller några av de tio guds bud, och pekade fram med handen över församlingen, sade folket att han pekat på den och den personen. De utpekade var då alltid personer, som var kända för, att ej vara så noga med att hålla sig till påbudet i det bud, som han då predikade om. Med detta kan det ju också vara så, att det var folkhumorn, som ville ha det så. När prästen hade för vana att på detta sätt peka med handen över församlingen under sin predikan, kunde det väl också hända, att han pekade rätt, utan att han själv visste det. Något mera om prästmän från äldre tider, har jag ej att anteckna. Jag vill dock uppteckna en berättelse om våran förutvarande, nu bortgångna kyrkoherde i pastoratet. Han var känd för att vara mycket snabb och träffande i sina repliker, och i detta avseende

ej så nogräknad eller finkänslig. En gång när kyrkoherden var sjuk ledig, uppehölls hans tjänst av en adjunkt. Denna adjunkt var ej något vidare omtyckt av folket. Han hade en låg, långsam och släpande stämma, både på altaret och predikostolen. När kyrkoherden återinträtt i sin tjänst hade han en dag ett kyrkorådssammanträde med ledamöterna i en av församlingarna. Efter mötet blev det tal om adjunkten, som tjänstgjort i hans ställe. En av kyrkorådsledamöterna-känd för att sällan eller alldrig besöka någon gudstjänstyttrade sig då. Han talade ju så lågt och otydligt att det var ju omöjligt att höra vad han sade. Kyrkoherden, som också visste att denne ledamot alldrig brukade att vara i kyrkan, replikerade då, "Ja, men det är väl ändå för mycket begärt, att han skulle höras ända bort till Bergsbo". (Gårdsnamnet är fingerat, det var tre k, m, dit) Om denna kyrkoherde skulle jag kunna uppteckna mera, om sådana snabba repliker. Han var min chef under många år. Men jag har också andra personer, som jag vill uppteckna något om, och det kanske rent av blir för mycket då.

Lantmätare.

En lantmätare, som tjänstgjorde i dæstricktet här i slutet av 18

och början av 1900 talet, berättas det mycket om. Han var impulsiv häftig och svor och rasade över de, som var och arbetade vid lantmäteriförrättningarna, om det var något som gick honom emot. Den tiden var det rätt mycket av delning på gårdar med tillhörande skogsmark. Skogsterängen här på orten består av både berg, mossar och annan svårframkomlig mark. Han hade dock ingen hänsyn till hur det såg ut i detta fall. De historier som berättas om honom är till stor del ganska lika. En lantmätare måste givetvis gå fram där gränsen skall gå, om det så är rakt utför ett berg eller eller vattendränkta kärr och mossar. Men det var hans sätt, att bara busa på, utan hänsyn till dem som arbetade, som folket, som var med honom har berättat om. Jag upptecknar en sådan händelse. Vid en sådan lantmäteriförrättning av skogsmark, kom delningen att gå mitt över ett berg. Berget var ganska lodrätt stupande och otillgängligt. Den som gick med själva mätlinan, den som själva rågången mättes med, var den som köpt marken. Han var skraddare och ovan vid sådana arbeten, han var också mycket nervös till sin läggning, han hade dock varit tvungen till att själv vara med om lantmäteriet, det var nämligen ganska svårt att få folk till att arbeta

åt denna lantmätare. När de kom fram till berget sade skraddaren, hur skall nu gå till då, nu går det väl ej komma längre, rakt utför berget. Visst f-n går det, röt lantmätarn till, iväg med linan bara. Skraddaren blev rädd, nervös var han förut, och nu blev det ej bättre. Han kröp ikull på marken och skulle börja glida utför berget, när någon av de andra, som var med fick tag i honom och höll honom kvar. De andra som var med var säkra om att han skulle åkat för berget och slagit ihjäl sig, om de ej hade ingripet. Jag har själv varit med en lantmätare år 1923 vid en delning av en medelstor gård här. Av den orsaken har jag lite kännedom om hur man brukar att förfara vid händelse av att man skall utför ett berg. En rågång måste mätas vågrätt. Man får alltså ej draga linan utför berget och mäta hela dess längd, där rågången skall gå. Man får hålla linan vågrätt, med utsträckt arm, man har ett spetsat lod, som släppes mot marken, det lämnar märken efter sig, antingen det är jord eller sten, så får man åter börja vid detta märke. Man brukar också att vidta försiktighetsåtgärder om det är ett brant berg, använda livlinor och dylikt. Sådana åtgärder var dock den nämnda lantmätaren ej vidare intresserad av.

Den lantåttare som jag var med och arbetade åt, var en till alla delar mycket fin människa. Han var dock mycket fodrande, vad arbetet beträffar. Han var själv till det yttersta noga och rent av pedantisk med sitt arbete, jag tror att det skulle varit svårt att funnit något fel på de förrättningar, som han utförde. Som jag förut nämnde fodrade han också ett noggrant arbete av oss, som var med. Vad jag ville uppteckna om honom var hans vana, att flera gånger på dagen byta underskorta. Det första som han blev alldrig så litet varm, bytade han underskorta. Vid delningen av skogsmarken å den gård, som jag var med honom, vilken tog ganska så lång tid beronde av att gränserna till de andra intilliggande markerna ej stämde, hade vi varje morgon en lång och delvis brant backe att gå uppför. Det var ansträngande, helst som vi alltid hade mycket och delvis tunga saker att bära med oss. Själv bar han ingenting av sådant, och vi var glada för att han tog det lungt i backen. När vi gått en bit, stannade han och tog av sig sin rock-en ganska tung uniformsrock- när vi gått ytterligare en stund, tog han av sig en skinnväst, som han hade, som extraväst. Detta var i april månad, så temperaturen var i regel växlande dag från dag. Var det varmt

och lungt väder kunde det hända att han ropade på mig och en pojk till, som bar hans tillhörigheter, att han ville ha den väskan, som han hade sina skortor i. Var det lungt, bytade han skorta där han stod, blåste det gick han och sökte vindskydd. För övrigt förekom det också, nästan varje dag att han bytade skorta, många dagar flera gånger. Jag och en pojk till-som hade varit med hela tiden-vi var hans närmaste hantlangare. Vi var så vana vid att han skulle byta skortor, så vi alltid hade den väska med oss, som vi viste att han hade sina sina undertröjer. Han sade till oss att han haft och hade så lätt för att få reumatisk verk, så det var därför han bytade undertröja, så fort som han kände att han blev varm. Han höll hårt och bestämt på, att det var ett effektivt medel mot denna sjukdom, att ständigt ha en torr underskorta. Jag framhöll en gång, att de hastiga avkylningarna, som måste bliva, när han bytade tröja ute, skulle vara lika farliga. Men det ville han ej hålla med om. Det gör ingenting, huvudsaken är att man får en torr tröja på sig, var hans svar. Jag var ung då, och förstod honom ej, jag tyckte han var pedantisk även i detta fall. Men vid senare år har jag fått all anledning till att förstå honom på ett annat sätt.

Andra ämbetsmän.

Det var en kvinnlig innehavare av poststationen här-själv kände jag henne mycket väl från min barn och uppväxttid-som det också berättats mycket om. När hon började med poststationen här kan jag ej exakt ange,men det var omkring sekelskiftet. När mina föräldrar flyttade till gården Lillegården här i kyrbyn 1914,var poststationen där och till 1918-20. Denna postföreståndarinna till hörde dem,som för den bredare allmänheten var ganska otillgänglig. De s,k,bättre familjerna,betjänade hon på ett helt annat sätt. De kröp hon för och ville vara till lags på alla sätt. Hon var också-som väl många andra på den tiden,ytterst konservativ. Den nya,mera radikala tiden,fann väl ej fotfäste här på orten så snabbt som mången annanstans,men den kom dock så småningom. Denna tid var det-som det då kallades-det frisinnaade partiet,som mest gjorde sitt framsteg bland de bredare folklagren. Detta gillade hon ej vidare eller var någon vän av. När en del av de anställda på de större gårdarna här,började att premunerera på en frisinnad tidning,var det knappast att hon ville lämna ut dessa. Troligen hade väl också de stora gårdarnas ägare frågat henne,vem som av deras

torpare, statare eller andra underlydande, som var premurat å denna tidning. Om så var fallet vet jag dock ej, det är blott sannolika tankar. Det var några gånger som hon saboterade utlämnandet av denna tidning. Den var ej med dagens post, var hennes svar när den efterfrågades. Hon trodde väl att hon på detta sätt skulle minska prenumeranternas antal, att de skulle tro, att tidningen ej utkom med någon uppgiven regelbunden ordning, på bestämda dagar. Någon förstod dock så småningom att det var postföreståndarinnan, som krånglade med utlämningen, och sedan hon blivit tillsagd om det förekom någon mera gång, blir hon anmäld till poststyrelsen. Efter detta lämnade hon fast med en viss avsky-ut denna tidning, likt, som de andra. Så många direkta ämbetsmän har det ej varit på orten här. Jag vet ej om kamrerare, förvaltare och dylikt, som var på Mølneby-Gård, skall hänföras dit. Om dessa har det berättats mycket här. De flesta berättelserna om dessa är dock om deras kontroverser med de underlydande av skilda slag. Jag tar mig friheten att uppteckna en sådan berättelse om en av dessa förvaltare, som var på Mølneby från början av 1900 talet och till bolaget upplöstes 1914. Denne förvaltare-som kanske många andra sådana-var ej vidare älskad

av gårdens arbetare, torpare och andra underlydande. Innan denne förvaltare kom till gården, hade det några år varit en förvaltare där, som folket tyckte om, detta torde mycket ha varit orsaken till den senares opopularitet. I början av 1900 talet och rätt många år framåt, dikades skogsmarkerna å de flesta gårdarna, som tillhörde Mølneby-Aktiebolag. Till detta arbete hade de statsanslag. Statsanslaget skulle utgå med hälften av den beräknade arbetskostnaden och bolaget skulle betala hälften. Arbetskostnaderna beräknades efter en viss norm, som statens tjänstemän uppgav ifrån andra liknande arbeten. Det allmänna ryktet berättade dock, att bolaget ej betalade mer, än statsanslaget, alltså skulle de få sina skogsmarker dikade utan egen insats. Hur det verkligen var med detta, kan väl ingen ~~XXXXXX~~ utomstående med bestämdhet fastslå. Men att denna förvaltare försökte att lura de som arbetade med detta oerhört hårda arbete, misstänkte man med rätta. Dikningsarbetet utfördes på accord, ett vist belopp per kubikmeter. Med den tidens kunskap i räkning, var det ej många, troligen ingen av de som dikade, som kunde räkna ut sin arbetsförtjänst. Det fanns väl andra som kunde, men ej vågade, rädsla för att det skulle komma till

vederbörandes kännedom. Å en mindre till bolaget hörande utgård hade två torpare dikat. De tyckte, att trots de arbetat ohyggligt hårdt, blev förtjänsten liten. Nästa gång de skulle ha uppmätt ett av sina arbeten, bad de denna gårdens rättare att göra detta, han skulle alltså göra detta, så ingen viste om det. Han gjorde det och sade till torparna hur många kubikmeter det var. En dag gick en av dessa torpare till gårdskontoret—alltså efter det att förvaltaren varit och mätt upp deras dikning—för att hämta pengarna. Förvaltaren tog då fram det papper, som han räknat ut vad pengar de skulle ha. När han nämnde summan sade torparen, men blir det inte nåt mera, det var väl rätt mycket vi hade dikat denna gång, vi har gjort många dagar där, blir det inte mer så går det dåligt med dagspenningen. Ja får väl räkna en gång till sade då förvaltaren, om jag möjligen har gjort något fel. Han räknade och sade, jo verkligen har jag gjort ett räknefel, summan blir den och den. Torparen var dock ej belåten, han undrade om det ändå ej skulle bliva lite mer. Förvaltaren blev då ~~dx~~ arg, och frågade om han ej trodde att han kunde räkna. Jo, sade torparen det tror jag säkert att förvaltaren kan, om han håller på så här till kvällen, så blir det nog rätt.

Då rusade förvaltaren upp och kastade ut torparen, han fick gå hem utan några pengar. Dagen efter kom den andra torparen dit för att försöka sin lycka. Denna torpare var känd för att ej gå undan, om det skulle bliva fråga om att han blev utkastad. Det blev det dock ej. Förvaltarens uträkning, som han presterade för honom var exakt lik den, som torparna hade fått uppgift om av rättaren. Förvaltaren förstod nu, att det var någon, som hjälpt dikarna med uträkningen och han blev lite försiktigare med sina felräkningar i fortsättningen. Liknande berättelser skulle jag också kunna uppteckna flera, men det kanske ej är avsett med denna frågelista.

Hantverkare.

I äldre tid var det här på orten, som väl aller annorstädes, gott om hantverkare av skilda slag. Vad som mest talas om dessa är i regel deras yrkesskicklighet. Den och den har blivit omtalad, som en mycket skicklig hantverkare i sitt yrke. En annan som en medelmåttig sådan, och någon som dålig i sitt yrke. Många av dessa hantverkare hade väl sina små egenheter-särskilt de skickliga av dem. Av vad jag har hört berättas, är det smederna, som blivit mest

omtalade. Det skulle väl bliva alldeles för mycket om jag skulle uppteckna, vad som har berättats om de olika hantverkarnas skicklighet i sitt yrke, om misslyckandet för andra m. m. I slutet av 1800 talet var det en smed här i orten, som mer än andra har blivit omtalad. Vad som berättats om honom, tror jag har det mästa värdet att uppteckna. Denna smeden vars namn var Lindberg var inflyttat hit till orten. Han hade först anställning, som gårdssmed på Mölneby. När han slutade denna anställning flyttade han till ett litet skogstorp under Ellebäckstorp, som var beläget långt in i skogen. Som yrkesman var han skicklig, han var känd för att vara en mycket fin låssmed, och för att kunna sko hästar, som ingen annan kunde med. Hans låsar har varit mycket omtalade här på orten, vid vissa sammanhang talas de om än i dag. Han tillverkade olika låsar en sort, de mest omtalade, kunde endast den ivigde öppna. Han var också känd för att vara en hård, ofta brutal man. Han gick sina egna vägar utan att taga notis om vad folk tyckte och trodde. Han ville och gjorde det, som fall honom in. Att detta gick så bra för honom, som det gjorde denna tid, torde helt få tillskrivas folks rädsla för honom, man trodde att han hade övernaturliga väsen till

hjälp(var trollkunnig). Det var ej många-ej heller av den tidens myndiga lokala storgubbar, som vågade sig på honom. Han var mycket omtalad och i många sammanhang, och ej minst när han tagit två st, varglon. Han tog dessa levande, dock ej på en gång. Han hade gillrat en fälla på en bergstopp, som var synlig till det torp, som han bebodde. När varglon gått i fällan kunde han se det till sitt boställe. Min mor, som är född och uppväxt på ett torpställe ej långt från det torp där Lindberg bodde, talar om, att när han fick den första varglon gick han ikring till grannställena och bad dem följa med och se på hans fångst. Mor betonar dock hur rädd hon var. Lindberg hade bössan med sig, denna pekade han åt varglon med, så denna blev alldeles vild. Denna varlo bar han sedan ned till kyrkbyn en söndag-han var då skuten förstås-och visade den för folk när tjänsten var slut i kyrkan. Det kostade 25 öre att få se den. Som smed, bodde han sedan han flyttat till torpet Torebo alldeles för otillgängligt för folk i allmänhet. Med något direkt smidesarbete, sysslade han ej heller med, sedan han flyttat dit. Det var till verkning av de låsar, som jag förut nämt, och skoning av hästar, som andra ej klarat av. En gång blev han ombedd att komma och sko en

häst åt den dåvarande komministern i Holsjunga. Han hade en häst som han tyckte mycket bra om, den var snäll och var en god springare. Den var dock nästan omöjlig att sko. Komministern hade hört talas om Lindberg, att han skodde hästar hur bråkiga de än var. Han sände bud efter Lindberg, och han kom dit. När han tog upp den första foten på hästen, började denne att rycka och bråka. Lindberg höll den dock, och det varade blott en stund med hästens bråk, sedan stod den fullkomligt stilla. Prästen stod en bit på avstånd och åsåg hans arbete. När hästen var färdigskodd, var den alldeles löddrig av svett. Prästen hade sedan yttrat till gårdsfolket. Om hästen aldrig mer ^{skod}skodd, får dock Lindberg aldrig sko den mera. Den som han hade till hjälp att hålla den, skall hästen slippa mera. Om hans sätt att bemöta folk, belyses av följande berättelse. Han kom och gick till en av gårdarna här, vek av den egentliga ^{gården} och gick rakt över en gräs eller havreåker. Gårdsägaren förebrådde honom detta tilltag att trampa ned grödan. Vid ordväxlingen som uppstod, bad gårdsägaren honom dra åt h----te. Lindberg gick då, men in i gårdens kök. När han kom in där sade han att han skulle hälsa från patron, att han skall ha en sup och en smörgås, för jag

skall gå ett ärende åt honom. När sedan gårdsägaren av sin fru blev tillfrågad vart Lindberg skulle gå ett ärende åt honom, som han skulle ha en sup och en smörgås för, var det svårt för honom att ange det ställe, dit han bett honom att gå.

En kvinna, som ~~XXXX~~ alltid fick heta "Visdoms-Anna, har jag hört berättas om. Hon skulle enligt den tidens fodringar varit klok och förständig på många områden. Hon var född 1791 å gården Skillnabo. Hon var kyrkoboksförd under namnet Visdoms-Anna. Bibeln kunde hon vist i sin helhet. En kyrkoherde, som var här i pastoratet under 1840-50 talet, misstänkte att hon ej var så kunnig, som folk sade. Han förhörde henne bland annat i bibeln. Men enligt min sagesman, var hon mer kunnig i bibeln än kyrkoherden, så till slut blev det hon, som övertog förhöret.

Om några gärningsmän, likaså om bortgångna sockenbor, som varit av särskild betydelse för bygden, har jag inget nämnvärt att uppteckna om. Föregångsmän på olika näringsområden fanns här i äldre tid, men ej på så sätt, att de har haft någon betydelse för bygden av i dag. Om brottslingar och deras bestraffande, har jag heller inget särskilt att uppteckna. Sägner om några särskilda släkter, har jag ej hört någon berätta något om här.